

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ประเทศใดที่มีประชากรที่ ได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องและทั่วถึง ประเทศนั้นก็จะประสบความสำเร็จในทุกด้านไม่ว่าในด้าน เศรษฐกิจการเมือง สังคมและวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะการพัฒนาประเทศต้องอาศัยกำลังคนเป็น ปัจจัยสำคัญ และกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคนก็คือ กระบวนการทางการศึกษานั้นเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2527:1) แต่การจัดการศึกษานั้นย่อมต้องอาศัย องค์ประกอบหลาย ๆ ประการ ที่สำคัญคือบุคคลที่สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการโดยรอบด้านขึ้นในตัวผู้เรียนได้ บุคคลนั้นคือครู (ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ 2524:5) ซึ่ง ความสำคัญของครูนี้เริ่มมานานแล้วจะเห็นได้จากข้อความที่พระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ได้ ร่างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2441 ในภาค 1 หมวด 8 ข้อ 10 มีความตอนหนึ่งว่า " . . . การศึกษา ในกรุงสยามในปัจจุบันและอนาคตก็ต้องมีครูเป็นที่ตั้ง ครูดีแล้วให้การศึกษาแล้วเรียนศึกษาดี การ ใหญ่สำคัญของกรมศึกษาธิการก็คือฝึกหัดครูให้ดีแล้วเป็นทางจริง ๆ ที่จะให้การศึกษาแล้วเรียน ในบ้านเมืองดำเนินสู่ทางเจริญ เพราะฉะนั้นในการที่จะสร้างและตั้งโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์นี้ เป็นที่แรก และเป็นการศึกษาสำคัญของกรมศึกษาธิการที่จะทำการนี้. . ." (กระทรวงศึกษาธิการ 2527:107)

จากการที่ได้มองเห็นความสำคัญของการฝึกหัดครู จนกระทั่งได้มีการจัดตั้งโรงเรียน ฝึกหัดครูขึ้นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2435 เรียกว่าโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐาน ของการ ครุศึกษาของประเทศ

ในปัจจุบัน การครุศึกษาได้มีการขยายตัวออกไปทั้งด้านปริมาณ และระดับวุฒิ จะเห็น ได้จากจำนวนสถาบันการฝึกหัดครู ได้มีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึง 106 แห่ง (พจน์ สะเพียรชัย 2528:1) และมีครูประจำการมากกว่าหกแสนคน กระจายกันทำหน้าที่อยู่ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ขณะนี้โดยเฉลี่ย 2 หมู่บ้าน มีโรงเรียน 1 โรงเรียน ทุก ๆ ตำบล เฉลี่ยแล้วจะมีครู 63 คน จำแนกเป็นระดับ ปริญญาตรี 13 คน อนุปริญญา 32 คน และต่ำกว่า อนุปริญญา 10 คน (กระทรวงศึกษาธิการ 2527:43) จึงนับได้ว่าครูเป็นพลังสำคัญในการสร้าง

ความเจริญให้แก่ประเทศไทย

อาชีพครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทย ถือว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ เป็นผู้ให้วิทยาทานเพื่อความเจริญของบุคคลและสังคม ในความสำคัญของศิษย์ ครูเป็นบุรุษนิยมบุคคล ซึ่งควรแก่การเคารพบูชา ในความรู้สึกของคนทั่วไป ครูเป็นแม่พิมพ์ของชาติ ค่านิยมเช่นนี้มีอยู่ในหมู่คนไทยมาช้านาน เมื่อเป็นเช่นนี้อาชีพครูจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง ครูในฐานะที่เป็นบุคลากรหลักของอาชีพครู จึงมีฐานะเป็นสมาชิกของวิชาชีพชั้นสูงที่มีบทบาทสำคัญ ต่อสมาชิกของวิชาชีพ ต่อนักเรียนและต่อสังคมเป็นอันมาก และวิชาชีพครูในฐานะที่เป็นวิชาชีพชั้นสูงสาขาหนึ่ง ก็ย่อมต้องมีลักษณะสำคัญของวิชาชีพชั้นสูงโดยทั่วไป 6 ประการเช่นเดียวกับวิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ คือ

1. วิชาชีพครูมีบริการที่ให้แก่สังคมที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงและจำเป็น ที่สังคมจำเป็นต้องมีบริการดังกล่าว การสอนเพื่อพัฒนาผู้เยาว์ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างดี มีความสุขเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคม เป็นกิจกรรมสำคัญที่ทุกสังคมถือเป็นรากฐานของความเจริญ วิชาชีพครูถือว่าเป็นวิชาชีพหลักที่เป็นแหล่งกำเนิดของวิชาชีพอื่น ๆ เพราะถ้าปราศจากบริการจากวิชาชีพครูแล้ว การพัฒนาคนเพื่อให้เป็นสมาชิกของวิชาชีพอื่น เช่น แพทย์ วิศวกร นักบัญชี ฯลฯ ย่อมจะกระทำไม่ได้ นิยามในแง่หนึ่งแล้วจะเห็นได้ชัดเจนว่า บริการที่วิชาชีพครูให้แก่สังคมเป็นบริการที่จำเป็นเฉพาะเจาะจงไม่ซ้ำซ้อนกับวิชาอื่น รวมทั้งเป็นพื้นฐานของวิชาชีพอื่นด้วย

2. การใช้วิธีการแห่งปัญญาในการให้บริการ วิชาชีพครูต้องใช้วิธีการแห่งปัญญาเป็นอย่างยิ่ง เพราะการสอนเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม ไปสู่เยาวชนที่ต้องอาศัยความรู้ ความคิด หลักการ และทฤษฎีในการให้บริการ การที่ครูมีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่าจะสอนอะไร จะสอนอย่างไร จึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวเด็กไปในแนวทางที่ปรารถนา เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องอาศัยการวินิจฉัยไตร่ตรองด้วยวิธีการแห่งปัญญา จึงจะสามารถให้บริการได้ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

3. โดยเหตุที่ครูจะต้องใช้วิธีการแห่งปัญญา และบริการที่ให้แก่สังคมเป็นบริการทางด้านวิชาการ ครูจึงจำเป็นต้องได้รับการศึกษาอบรมให้เป็นผู้ที่มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะสอนอย่างลึกซึ้ง มีความรู้กว้างที่จะเข้าใจตนเอง ผู้อื่นและสังคม สิ่งแวดล้อม รู้หลักการและวิธีสอนรวมทั้งสามารถ ประยุกต์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติวิชาชีพได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ ระยะเวลาที่จะศึกษาเพื่อเตรียมตัวเป็นครูจึงต้องยาวนานพอสมควร โดยทั่วไปถือว่า ควรจะเป็นระดับอุดมศึกษาดังเช่นที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ในประเทศที่มีความเจริญทางด้านกา

ศึกษา มักจะกำหนดให้ครูมีคุณวุฒิต่างน้อยระดับปริญญาตรี

4. กระบวนการเรียนการสอนนั้น แม้จะมีการกำหนดหลักสูตรไว้เป็นมาตรฐานกลาง แต่ครูก็ยังมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน จึงถือได้ว่าวิชาชีพรูเป็นวิชาชีพขั้นสูงที่สมาชิกมีความเป็นอิสระ และมีเสรีภาพทางวิชาการในการให้บริการตามมาตรฐานของวิชาชีพอยู่ไม่น้อยกว่าวิชาชีพอื่น ๆ

5. วิชาชีพรูเป็นที่วิชามุ่งบริการแก่ผู้อื่นมากกว่าการหาประโยชน์จากผู้รับบริการจึงต้องเป็นวิชาชีพที่มีจรรยาบรรณ เป็นแนวทางในการปฏิบัติวิชาชีพเช่นเดียวกับวิชาชีพอื่นที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน ตามวัฒนธรรมไทยถือว่า ครูดีจะต้องมี "3 ส" ได้แก่ สุวิชาโน คือ เป็นผู้มีความรู้ดี สุสาสน์ คือ เป็นผู้สอนดี รู้จักชี้แจง ชักจูง ปลุกใจ ให้เกิดความเพลิดเพลินในการเรียนและสุปฏิปันโน คือ เป็นผู้มีความประพฤติปฏิบัติตนดี เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป มรรยาทแห่งวิชาชีพหรือจรรยาครูจึงเป็นเรื่องสำคัญ

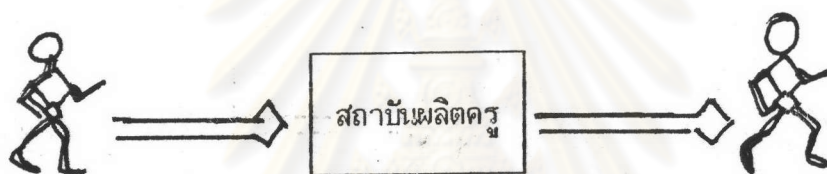
6. วิชาชีพรูในฐานะที่เป็นวิชาชีพขั้นสูง มีสถาบันวิชาชีพที่เป็นแหล่งกลางในการควบคุมมาตรฐาน และส่งเสริมความก้าวหน้าของวิชาชีพที่ชื่อว่าคุรุสภา

เมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์ของวิชาชีพรู โดยอาศัยเกณฑ์ลักษณะวิชาชีพ 6 ประการดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าวิชาชีพรูมีลักษณะตามเกณฑ์ของวิชาชีพขั้นสูงทุกประการ อาจยังมีความไม่สมบูรณ์ในบางเกณฑ์ เช่น การศึกษาอบรมครู กล่าวคือ เห็นว่าน่าจะได้มีการปรับปรุงคุณภาพของครู (วิจิตร ศรีสัจจาน 2525:22-25) และโดยเหตุที่ระบบการผลิตครู เป็นระบบที่ใหญ่และมีความสลับซับซ้อนเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบเป็นจำนวนมากทั้งในและนอกระบบ จึงทำให้เกิดปัญหาอยู่เสมอ ซึ่งปัญหาสำคัญที่ได้รับการกล่าวขวัญถึงมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาที่สังกัดกรมการฝึกหัดครู 36 แห่ง ได้แก่ปัญหาด้านคุณภาพและปริมาณ (กรมการฝึกหัดครู 2530:2) แต่บางปัญหาต้องใช้เวลายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องคุณภาพ (กรมการฝึกหัดครู 2525:27) อันมีเหตุสืบเนื่องกันมาหลายประการ เป็นต้นว่า ". . . กระบวนการเรียนการสอนในสถาบันฝึกหัดครู ยังเห็นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ" เป็นผล ให้ผู้จบการศึกษาไม่สามารถปฏิบัติการสอนได้ดีเท่าที่ควร มักใช้วิธีการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ขาดการประเมินผลงานการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการผลิตครูให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ การฝึกสอนและการนิเทศการสอนยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทั้งนี้เนื่องจากระบบงาน ยังมีประสิทธิภาพต่ำอีกทั้งบุคคลที่มีความชำนาญและมีประสิทธิภาพสูง ไม่เข้าร่วมในการฝึกสอนและนิเทศการสอน เพราะไม่ตระหนักในความสำคัญของงานฝึกสอนและนิเทศ

การสอน อีกทั้งโรงเรียนฝึกสอนและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องไม่ให้การสนับสนุน เกี่ยวกับการฝึกสอนและนิเทศการสอนอย่างเพียงพอ. . ." ผลจากปัญหานี้ ทำให้ผู้จบการศึกษาจากสถาบันฝึกหัดครูยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นฐานความรู้ในวิชาที่ใช้สอนและสมรรถภาพการสอนยังอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ผู้จบการศึกษายังมีศรัทธา อุดมการณ์และเจตคติต่อวิชาชั้นครูในระดับต่ำ เมื่อจบการศึกษาไปแล้วไม่ประกอบอาชีพครู ไม่ยอมไปสอนในชนบทและไม่นำวิธีสอนที่ได้รับการฝึกฝนมาใช้ในการปฏิบัติงานจริง (แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5)

ฉะนั้นนโยบายกรมการฝึกหัดครูตามแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ได้มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณธรรม ซึ่งการที่จะนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลดังกล่าว จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบการผลิตบัณฑิต ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ตามแผนภูมิต่อไปนี้ (กรมการฝึกหัดครู 2530 : 2)

แผนภูมิที่ 1 องค์ประกอบที่สำคัญของการผลิตบัณฑิต

1. นักศึกษาที่เข้ารับการศึกษา

2. กระบวนการผลิต

3. นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา

ด้านนักศึกษาที่เข้ารับการศึกษา ปรากฏว่านักศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกเข้ามาเรียนในสถาบันผลิตครูในระยะหลัง ๆ มักจะไม่ค่อยได้นักศึกษาที่มีคุณภาพทั้งด้านความสามารถในการเรียน และด้านความรัก ความศรัทธาในอาชีพครูเข้ามาเรียนมากนัก

ด้านกระบวนการผลิต กระบวนการผลิตในสถาบันผลิตครูนับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและความต้องการ แต่เนื่องจากนักศึกษาที่มาเข้ารับการศึกษามีคุณภาพต่ำ สถาบันผลิตครูจึงต้องใช้ความพยายามและความสามารถอย่างเต็มที่ที่จะพัฒนาผู้เข้ารับการศึกษาเหล่านี้ ให้เป็นครูที่มีคุณภาพในทุกด้าน ๆ ซึ่งปัจจุบันนี้ กระบวนการผลิตครูของสถาบันผลิตครู ในกรมการฝึกหัดครู ยังมีประเด็นสำคัญที่จะต้องพิจารณาอีกหลายประการเมื่อต้องการจะพัฒนาคุณภาพ เป็นต้นว่าเรื่องหลักสูตร เพราะเป็นรากฐานที่จะทำให้ผู้จบ

การศึกษามีคุณภาพตรงกับความต้องการหรือไม่ และสิ่งสำคัญเท่าหรือยิ่งกว่าหลักสูตร คือ การใช้หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนเพราะถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาคุณภาพของครู ที่ผ่าน มาสถานศึกษาฝึกหัดครูประสบผลสำเร็จพอสมควรในด้านการถ่ายทอดความรู้ แต่ด้านเจตคติ และ ศรัทธาในอาชีพครูยังเป็นที่ยึดกังวลโดยทั่วไป และยังเป็นประเด็นปัญหาเชิงคุณภาพที่ได้รับ การย้าเตือนอยู่เสมอ (สายหยุด จำปาทอง 2529 : 8) นอกจากนี้จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการ ฝึกหัดครูที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้จัดพิมพ์เผยแพร่ออกมา ปรากฏว่าปัญหา ของจัดการฝึกหัดครูที่สำคัญประการหนึ่ง คือ เน้นทฤษฎีมากเกินไป และการวิจัยนี้ยังได้เสนอแนะ ว่าควรจะได้มีการปรับปรุงการจัดการฝึกหัดครู โดยเน้นการปฏิบัติให้มากกว่าทฤษฎี เป็นต้นว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพรูภาคปฏิบัติ แต่เดิมนั้นจะให้ฝึกครั้งเดียวในปีสุดท้ายของการเรียน โดยให้นักศึกษาคูไปฝึกปฏิบัติงานในหน้าที่ครูเสมือนเป็นครูประจำการคนหนึ่ง การให้นักศึกษาคู ไปฝึกปฏิบัติงานในหน้าที่ครูโดยไม่ได้ฝึกไปทีละน้อยจากง่ายไปหายากก่อน ทำให้นักศึกษาคูขาด ความพร้อม และไม่มีความมั่นใจเท่าที่ควร นักศึกษาคูจึงเกิดปัญหา และเห็นว่าการฝึกปฏิบัติงาน ในหน้าที่ครูเป็นภาระที่หนักเกินไป หากนักศึกษาคูเกิดความคิดเช่นนี้ แทนที่การฝึกประสบการณ์ วิชาชีพรู จะช่วยส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพรู แต่จะกลับกลายเป็นการสร้างเจตคติที่ไม่ดีต่อ วิชาชีพรู ซึ่งจะส่งผลร้ายต่อการผลิตครูอย่างคาดไม่ถึง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ 2524 : 56)

ในด้านนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษานั้น จากการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบัน การฝึกหัดครูที่สอนในระดับประถมศึกษาของกรมการฝึกหัดครู (2525) พบว่า เจตคติต่ออาชีพครู ของกลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น โดยเห็นว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องการ ความเสียสละ แต่เห็นว่างานครูเป็นงานที่ง่าย ๆ และผู้ที่มีความคิดริเริ่มมาก ๆ ไม่ควรจะทำ งานเป็นครู เป็นต้น

นอกจากนี้จากรายงานการติดตามและประเมินผลการใช้หน่วยการเรียนการสอนหลัก- สูตรปริญญาตรีทางการศึกษา สาขาวิชาการศึกษา ปุทธศักราช 2520 ตามโครงการ ปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู ในการนี้ได้มีการวัดความรู้รอบตัวทางการศึกษาและทัศนคติต่อวิชา ชีพรู โดยในส่วนของ การวัดทัศนคติต่อวิชาชีพรูนั้นคณะผู้วิจัยได้ใช้แบบวัดทัศนคติต่อวิชาชีพรู ตามแนวทฤษฎีทัศนคติของฟิชเบิน (Fishbein) ซึ่งสร้างและพัฒนาโดยคณาจารย์ ภาควิชาวิจัย การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยทำการวัดทัศนคติต่อวิชาชีพรู ของ นักศึกษาทุกภาคเรียนที่ 2 ของแต่ละปีการศึกษาผลปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ยทัศนคติต่อวิชาชีพรู

ของนักศึกษาปีการศึกษา 2525 กับปีการศึกษา 2526 แตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น คือในปีการศึกษา 2526 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเพียง 4.1 คะแนน และในปีการศึกษา 2525 จะมีจำนวนนักศึกษา ที่ได้คะแนนทัศนคติต่อวิชาชีวเคมีในระดับดีมาก เพียงร้อยละ 17 และในปีการศึกษา 2526 เพียงแค่ร้อยละ 22.6 เท่านั้น

ฉะนั้นเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของการผลิตครูทั้ง 3 ประการดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าการผลิตครูให้ได้ครูที่มีคุณภาพและมีคุณธรรมหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับกระบวนการผลิตครูเป็นสำคัญ นั่นคือ จะต้องมีการปรับปรุงกระบวนการผลิตครูให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพอากาศปฏิบัติกลายเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการผลิตครูที่จะให้ได้ครูที่มีคุณภาพ (กรมการฝึกหัดครู 2531:1) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคาทไรท์ (Cartright 1964 : 187-197) ที่กล่าวว่าประสบการณ์วิชาชีพลเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับผู้ที่จะเป็นครูในอนาคต และสถาบันผลิตครูมีบทบาทสำคัญยิ่งในการผลิตครูที่มีคุณภาพในการที่จะดำเนินการผลิตครูที่มีคุณภาพนั้น สถาบันที่ผลิตครูจะต้องพยายามศึกษาให้ได้ว่าผู้ที่ออกไปเป็นครูนั้นจะต้องทำอะไรบ้างและพยายามหาวิธีการว่า ทำอย่างไรสถาบันผลิตครูจึงจะช่วยให้ผู้ที่ออกไปเป็นครูเหล่านั้นออกไปทำงานให้ได้ผลดี ดังนั้นช่วงเวลาให้นักศึกษาคูกำลังศึกษาอยู่ในสถาบันนั้นจึงเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดที่นักศึกษาจะได้รับการเตรียม ได้รับความรู้และประสบการณ์เพื่อที่จะออกไปเป็นครูที่มีคุณภาพ โดยการให้นักศึกษาได้สอนจริง ๆ ในโรงเรียนเพื่อที่จะให้นักศึกษาได้รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่การงาน และจะเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของนักศึกษาเหล่านั้นด้วย นอกจากนี้แล้วยังจะเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้นำความรู้ทางด้านทฤษฎีมาฝึกทดลองใช้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดทักษะและความคิดสร้างสรรค์ตลอดจนเจตคติที่ดีต่อวิชาชีวเคมี นอกจากนี้จากผลการวิจัยของซิล (Siville 1970 : 22-32) ยังชี้ให้เห็นความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอากาศ มีส่วนเพิ่มพูนประสบการณ์ในวิชาชีพเป็นอย่างมาก คือพบว่า นักศึกษาคูเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนด้วยตนเองร้อยละ 50 ขณะที่ได้จากการฟังการบรรยายจากอาจารย์ผู้สอนร้อยละ 26 และได้จากการอ่านหนังสือร้อยละ 9 นอกนั้นได้จากวิธีการอื่น ๆ ซึ่งจากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการค้นพบของแบลคเวล (Blackwell 1982) ที่ว่าถ้ามีการจัดประสบการณ์วิชาชีพอากาศตามที่ดีให้แก่ศึกษาคูแล้ว จะทำให้เจตคติต่อวิชาชีพอากาศต่อการสอนของนักศึกษาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีด้วย โดยเฉพาะประสบการณ์วิชาชีพอากาศที่จัดให้ในระยะเริ่มแรกของโปรแกรมการฝึกหัดครู

สำหรับกรมการฝึกหัดครูนั้น ก็ได้เห็นความสำคัญของการปรับปรุงคุณภาพของนักศึกษาครู โดยการพัฒนาการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเช่นกัน กล่าวคือ ได้มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการดำเนินงานพัฒนาการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูขึ้นมาคณะหนึ่ง คณะอนุกรรมการชุดนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในวิทยาลัยครู แล้วนำมาคิดหาวิธีดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (กรมการฝึกหัดครู 2525) แต่ในช่วงระยะเวลา 4 ปีของการนำรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูแนวใหม่ไปทดลองใช้ คณะอนุกรรมการได้ติดตามผลและสัมมนาปัญหาการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูทุกปีปรากฏว่า แม้โดยภาพรวมแล้ว การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูตามรูปแบบใหม่ได้ผลดีกว่ารูปแบบเดิม แต่ยังมีปัญหาบางประการที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่งคณะอนุกรรมการได้ประมวลสภาพของปัญหาการจัดประสบการณ์วิชาชีพไว้ดังนี้คือ

1. นักศึกษายังขาดความเชื่อมั่นในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ครูให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ทั้งในขณะที่กำลังศึกษา และเมื่อออกไปปฏิบัติหน้าที่ครูเมื่อจบการศึกษาแล้ว
2. ขาดการประสานสัมพันธ์ระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จึงทำให้นักศึกษาครูไม่สามารถจะนำหลักการลงไปสู่การปฏิบัติได้และไม่สามารถเลือกวิธีการต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
3. การขาดการฝึกปฏิบัติที่เพียงพอในสถานการณ์จริง ทำให้ขาดการสร้างเสริมเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู
4. นักศึกษายังขาดโอกาสที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและพัฒนาตนเองไปที่ละขั้นตอน เพราะ วิทยาลัยมักจะจัดการฝึกปฏิบัติการสอนในโรงเรียนในตอนสุดท้ายของช่วงการเรียนทำให้ขาดขั้นตอนที่วินิจฉัยหาข้อดีข้อเสียเพื่อแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องและจริงจัง ยิ่งกว่านั้นระยะเวลาของการฝึกปฏิบัติก็สั้น ไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เท่าที่ควร
5. ในระบบการเรียนการสอนของวิทยาลัยครู บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูยังขาดการตระหนักในความสำคัญของงานฝึกสอนและนิเทศการสอน อีกทั้งผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานประสบการณ์วิชาชีพครู ยังขาดประสบการณ์ในการเรียนการสอนในโรงเรียน หรือขาดการติดตามให้ทันต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ ของโรงเรียนทำให้ความหยิ่งรู้และการดำเนินการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การนิเทศและอื่น ๆ ห่างไกลจากสถานและเนื้อหาสาระที่จะพึงเตรียมให้นักศึกษาได้เรียนรู้

6. หน่วยเจ้าสังกัดและโรงเรียนที่เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ยังขาดการตระหนักว่า ตนเองเป็นหน่วยที่ต้องมีการร่วมรับผิดชอบในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ร่วมกับวิทยาลัยให้ตรงตามเป้าหมายอย่างจริงจัง เพื่อเสริมสร้างคุณภาพของนักศึกษาครู

7. การจัดเตรียมนักศึกษาครู ให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละสถานศึกษาในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยตรง ย่อมเป็นไปได้ เพราะสภาพของท้องถิ่นที่สนับสนุนและขีดจำกัดทางการศึกษาของแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน อีกทั้งนักศึกษาเองแต่ละคนก็ย่อมมีบุคลิกภาพเฉพาะตนแตกต่างกันไป

8. ระบบการบริหารงานประสบการณ์วิชาชีพครู ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเตรียมการนิเทศ การสนับสนุน การร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้คณะอนุกรรมการดำเนินงานพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพครู ได้เสนอแนวคิดให้งานประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นหัวใจของกระบวนการพัฒนาการผลิตครูและอบรมครูประจำการ (กรมการฝึกหัดครู 2525:3) ซึ่งการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะประสบผลสำเร็จเพียงไรนั้น ตัวชี้ที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง คือ สมรรถภาพในการเป็นครูที่มีอยู่ในตัวนักศึกษาที่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และจากรายงานของคณะอนุกรรมการพิจารณาเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา การฝึกหัดครูที่เสนอต่อคณะอนุกรรมการประสานงานการฝึกหัดครู เมื่อ 24 มีนาคม 2525 พบว่าคุณภาพของครูผู้สอนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ซึ่งสาเหตุข้อหนึ่งคือ การที่นักศึกษาครูมีเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชาชีพครู (กรมการฝึกหัดครู 2525 : 1)

ในทางการศึกษา เจตคติได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ด้วยเหตุผลที่เชื่อว่าเจตคติต่อวิชา มีบทบาทสำคัญในอันที่จะช่วยส่งเสริมหรือสกัดกั้นการเรียนรู้ในวิชานั้น กล่าวคือผู้เรียนจะสามารถเรียนวิชานั้นได้ดีขึ้น ถ้าหากผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชานั้น และผลจากการศึกษาก็แสดงว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนได้ (Murray 1975) แต่ทั้งนี้ การสอนของครูจะให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพ หรือเป็นไปได้ในรูปใดนั้น ความสำคัญส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับเจตคติต่อวิชาชีพของครูผู้สอนเป็นสำคัญ (สำรวจ มีชนอน 2516) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิงคิน (Pinkney 1977) ที่ว่าเจตคติของครูผู้สอนมีความสำคัญยิ่งกว่าสิ่งที่ครูผู้สอนรู้มากมาย ทั้งนี้เพราะเจตคติของครูจะเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ เจตคติจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน และจากการศึกษาของอนรุ (Unruh 1977) พบว่า ครูซึ่งมีเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชาชีพของตน เช่นไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาชีพ ไม่มีความภาคภูมิใจและไม่คิดที่จะ

ปรับปรุงวิชาขึ้นให้ก้าวหน้าและไม่กระทำตนเป็นครูที่ดีในสายตาของเด็กนักเรียน สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้เกิดปัญหาเรื่องระเบียบวินัยในชั้นเรียน ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอน ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างไร้ประสิทธิภาพ อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาสร้างเสริมคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์แก่เยาวชน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้นหากจะให้การสอนได้ผลดี มีประสิทธิภาพ ผู้ที่จะทำการสอนก็ควรจะเป็นผู้มีเจตคติที่ดีต่อวิชาขึ้นครุ..." (สมหวัง นิธิยานูวัฒน์ และนิยะดา ศรีจันทร์ 2523 : 3)

นอกจากนั้น การที่บุคคลแต่ละคนจะประสบผลสำเร็จในกิจการใดกิจการหนึ่งมากน้อยเพียงใด ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายประการ อาทิ สติปัญญา ความรู้ ทักษะ แรงจูงใจ และเจตคติต่องานนั้น ซึ่งในบรรดาปัจจัยเหล่านี้ เจตคตินับเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล ดังเคยพบเสมอว่าบุคคลแม้จะมีความรู้ความสามารถมากเพียงใด หากมีเจตคติที่ไม่ดีต่ออาชีพของตนแล้วย่อมจะทำหน้าที่ของตนในอาชีพนั้นๆ ได้ไม่ดีเท่ากับบุคคลที่มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ เพราะระดับความมุ่งมั่น ท้าทายและความตั้งใจในการทำงานแตกต่างกัน เช่น เชนสัน (Sorenson 1984) และฮิลการ์ด (Hilgard 1962) เจตคติเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพฤติกรรมการเรียนการสอนของครู ซึ่งจากผลการวิจัยของวรรณิภา ทองงอก (2517) ค้นพบว่าทัศนคติต่ออาชีพครู มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการสอน และจากผลงานวิจัยของภัสกร สันติสุขวงศ์โชติ (2520) ได้ค้นพบว่าเจตคติต่อวิชาชีพครูมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการฝึกสอน เช่นเดียวกับ

ในวงการศึกษาด้านครุศึกษา มักกล่าวกันอยู่เสมอว่า ผู้ที่จะเป็นครูที่ดีนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีเจตคติทางบวกต่อวิชาชีพครูด้วย ดังนั้นในการคัดเลือกนักศึกษาครู สถาบันการฝึกหัดครูบางแห่ง จึงได้พยายามคัดเลือกนักศึกษาครูโดยใช้เกณฑ์เลือกผู้ที่มีเจตคติทางบวกต่อวิชาชีพครูเป็นส่วนประกอบในการคัดเลือกนักศึกษาครูด้วย อาทิ เช่น คณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้ใช้แบบวัดทัศนคติต่อวิชาชีพครู กับผู้สอนผ่านข้อเขียนเพื่อการสัมภาษณ์เข้าศึกษาในคณะครุศาสตร์ และศึกษาศาสตร์มาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว (ทบวงมหาวิทยาลัย 2527) สำหรับ วิทยาลัยครูต่าง ๆ ก็ได้เคยใช้เกณฑ์ดังกล่าวนี้ประกอบในการคัดเลือกนักศึกษาครูเพื่อเข้าศึกษาในวิทยาลัยครูเช่นกัน แต่ได้กระทำอยู่ในเพียงช่วยระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น ก็ล้มเลิกไปเนื่องจากมีปัญหามากประการเป็นต้นว่า คุณภาพของแบบวัดเจตคติ เกณฑ์การตัดสินระหว่างความรู้ที่ได้จากการสอบกับเจตคติต่อวิชาชีพครู ที่ได้จากการวัดว่าควรจะเป็นอย่างไรจึง

จะได้ศึกษาคูที่ตีเป็นต้น (กรมการฝึกหัดครู 2525) จะเห็นในปัจจุบันนี้กรมการฝึกหัดครูจึงไม่ได้ใช้เกณฑ์คัดเลือกผู้ที่มีเจตคติทางบวกต่อวิชาชีวศรุษเป็นส่วนประกอบในการเลือกศึกษาคู เพื่อเข้าศึกษาในวิทยาลัยครูด้วย การคัดเลือกนักศึกษามาเรียนในสถาบันผลิตครูในระยะหลัง ๆ จึงมักไม่ค่อยได้ศึกษาคูที่มีคุณภาพทั้งด้านความสามารถในการเรียนและด้านความรักความศรัทธาในอาชีวศรุษ เข้ามาเรียนมากนัก (กรมการฝึกหัดครู 2531)

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นอาจารย์ในวิทยาลัยครูมาเป็นเวลานาน และได้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้อง กับงานฝึกประสบการณ์วิชาชีวศรุษให้กับนักศึกษาคู ทั้งในฐานะผู้สอนกลุ่มวิชาชีวศรุษ และกลุ่มวิชาปฏิบัติ การและฝึกประสบการณ์วิชาชีวศรุษ ในฐานะอาจารย์นิเทศก์และในฐานะผู้บริหารโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีวศรุษ ในหลาย ๆ ช่วงระยะเวลาเป็นเวลานานพอสมควร จึงได้เห็นความสำคัญในเรื่องนี้มากเป็นพิเศษ และได้พิจารณาเห็นแล้วว่า แม้กรมการฝึกหัดครูจะได้พยายามปรับปรุงรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีวศรุษมาหลายครั้งแล้วก็ตาม แต่ยังหารูปแบบที่มุ่งส่งเสริมเจตคติทางบวกต่อวิชาชีวศรุษโดยตรงไม่และจากการวิจัยของเจริญ งามชัด (2529) ซึ่งได้ วิเคราะห์ปัญหาในการจัดประสบการณ์วิชาชีวศรุษสำหรับนักศึกษา วิชาเอกการประถมศึกษา หลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี ในวิทยาลัยครู พบว่า โดยทั่วไปค่อนข้างมีปัญหาและสามารถดำเนินการให้สอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ในหลักสูตรได้ไม่มากนัก

ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะทำการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบของการจัดประสบการณ์วิชาชีวศรุษ ที่จะส่งเสริมเจตคติทางบวกต่อวิชาชีวศรุษ ให้แก่นักศึกษาในวิทยาลัยครูโดยตรง เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีวศรุษ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีวศรุษของนักศึกษาคูทุก ๆ สถาบันได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการผลิตครูให้มีคุณภาพตรงกับวัตถุประสงค์ และเพื่อเป็นการแก้ปัญหาด้านคุณภาพของนักศึกษาคู อันเป็นปัญหาระยะยาวได้อีกแนวทางหนึ่ง ทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญที่ใช้ในการวิจัย

1. ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของฟิชเบินและไอเซน

ฟิชเบินและไอเซน (Fishbein & Ajzen 1975:28-29) ได้ให้นิยามเจตคติไว้ว่า เจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหมายถึง ผลรวมของการประเมินความเชื่อที่บุคคลมีต่อสิ่งนั้น ซึ่งได้แบ่งความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

1. ความเชื่อเชิงบรรยาย (Descriptive Belief) เป็นความเชื่อที่เกิดจากประสบการณ์ตรงซึ่งพบว่าสิ่งนั้น มีความสัมพันธ์กับลักษณะเฉพาะอย่าง เช่น โต๊ะกลม

2. ความเชื่อที่เกิดจากการอนุมาน (Inferential Belief) เช่น แดงสูงกว่าดำ ดำสูงกว่าขาว บุคคลจะเชื่อว่า แดงสูงกว่าขาว โดยใช้หลักตรรกศาสตร์

3. ความเชื่อที่ได้จากข้อมูล (Informational Belief) เป็นความเชื่อที่สร้างขึ้นมาจากการยอมรับในข่าวสารจากแหล่งภายนอก ซึ่งอาจจะเป็นหนังสือ การบรรยาย การเล่าต่อ ๆ กันมา เช่น เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นชาวอินเดีย

ฟิชบินและไอเซน เชื่อว่าถึงแม้บุคคลจะมีความเชื่อจำนวนมากเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่บุคคลสามารถที่จะใส่ใจกับความเชื่อได้จำนวนน้อยในขณะหนึ่งซึ่งจากการวิจัยช่วงความสนใจ ความเข้าใจ และกระบวนการของข่าวสาร ได้ข้อสรุปว่ามนุษย์แต่ละคนสามารถที่จะใส่ใจกับข่าวสารเพียง 5-9 ข้อความในขณะหนึ่ง ๆ เท่านั้น (G.A. Miller 1956, Woodworth and Schlosberg 1954, Madler 1967 cited by Fishbein and Ajzen 1975) ความเชื่อเหล่านี้ถือว่าเป็นความเชื่อตามสามัญสำนึก (Salient Beliefs) และความเชื่อตามสามัญสำนึกเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดเจตคติของบุคคล ความเชื่อตามสามัญสำนึกอาจจะเปลี่ยนไปได้ อาจจะหนักแน่นมากขึ้นหรือน้อยลง หรืออาจถูกความเชื่ออื่นแทนที่

ฟิชบินและไอเซนได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเจตคติ กับตัวแปรความเชื่อเพื่อใช้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรมโดยพฤติกรรมหนึ่ง โดยอาศัยการเขียนในรูปแบบจำลอง ทางคณิตศาสตร์ไว้ดังนี้คือ

$$A_0 = \sum_{i=1}^n b_i e_i$$

เมื่อ A_0 หมายถึง เจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Attitude Object) ใช้สัญลักษณ์แทนว่า O

$b_i e_i$ หมายถึง ผลการประเมินความเชื่อเกี่ยวกับ O ลำดับที่ i โดยที่ความเชื่อเกี่ยวกับ O ลำดับใดลำดับหนึ่ง หมายถึง ข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง O กับคุณลักษณะ (Attribute) บางอย่างที่เกี่ยวข้อง

สรุปแล้วการประเมินความเชื่อ ในความหมายของฟิชบินและไอเซนจะหมายถึงการประเมิน 2 สิ่งต่อไปนี้คือ

1. ความเป็นไปได้ของความเชื่อ ซึ่งหมายถึงโอกาสที่บุคคลว่าความเชื่อเกี่ยวกับ O ลำดับที่ i จะเกิดขึ้นหรือเป็นจริง โดยใช้สัญลักษณ์แทนว่า b_i

2. คุณค่าของลักษณะ ซึ่งหมายถึงคุณค่าทางบวกหรือทางลบที่บุคคลให้กับมิติลักษณะที่อยู่ภายใต้ความเชื่อเห็น โดยใช้สัญลักษณ์แทนว่า e_1

ส่วน n หมายถึง จำนวนความเชื่อ (Fishbeine Ajzen 1975 : 29 - 31)

การเกิดเจตคติจากความเชื่อ

จากแนวคิดของฟิชเบินและไอเซน (Fishbein & Ajzen 1975 : 217-224) ได้แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบที่สำคัญของเจตคติคือความเชื่อ นั่นคือจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลจะนำไปสู่ความเชื่อหลาย ๆ อย่างที่แตกต่างกันไป ซึ่งอาจมีทั้งความเชื่อที่เกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด การกระทำและเหตุการณ์ ซึ่งสามารถอธิบายคุณลักษณะความเชื่อของบุคคลที่มีต่อ O ได้ดังต่อไปนี้

1. บุคคลจะมีความเชื่อเกี่ยวกับ O หลาย ๆ ความเชื่อ และบุคคลจะเชื่อมโยง O กับ ลักษณะ (Attributes) ในหลาย ๆ แบบ เช่น ลักษณะที่แสดงคุณภาพของ O เช่น ภารกิจเป็นเคชยันหรือลักษณะที่แสดงถึงรูปร่างลักษณะของ O เช่น ภารกิจเป็นคนสวย เป็นต้น

2. ความเชื่อเกี่ยวกับ O ทุกความเชื่อ จะเรียงลำดับตามความหนักแน่น (Belief Strength) ของแรงเชื่อมโยงระหว่าง O กับลักษณะที่ O ที่เกี่ยวข้องและจะรวมกันเป็นระบบความเชื่อเกี่ยวกับ O ของบุคคลนั้น

3. ความเชื่อในลำดับต้น ๆ อันเป็นความเชื่อซึ่งแรงเชื่อมโยงระหว่าง O กับลักษณะมีค่าสูง จะเป็นส่วนของระบบความเชื่อที่มีความสำคัญมากต่อเจตคติเรา เรียกความเชื่อนี้ว่าความเชื่อตามสามัญสำนึก (Salience of Belief)

4. สิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อแต่ละอย่างคือ คุณค่าของลักษณะที่อยู่ในความเชื่อเห็น (e_1) ซึ่งจะเป็นสัดส่วนโดยตรงกับความหนักแน่นของแรงเชื่อมโยงระหว่าง O กับลักษณะนั้นหรืออาจกล่าวได้ว่าลักษณะที่มาสัมพันธ์กับสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นจะมีการประเมินควบคู่อยู่ด้วย ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นเจตคติต่อลักษณะนั้น ๆ

5. อาศัยการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไข บุคคลจะเรียนรู้ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อที่สัมพันธ์กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยมีการประเมินอยู่ด้วย ($b_1 e_1$) กับเจตคติที่มีต่อสิ่งนั้น

6. ความเชื่อที่สัมพันธ์กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยมีการประเมินอยู่ด้วยจะรวมตัวกัน

$$(\sum b_1 e_1)$$

7. ในโอกาสข้างหน้า เจตคติที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด จะกระตุ้นให้บุคคลแสดงความเชื่อโดยรวมที่สัมพันธ์กับสิ่งนั้น โดยมีการประเมินอยู่ด้วยหรือเป็นการแสดงเจตคติโดยส่วนรวมนั้นเอง

จากทฤษฎีเจตคตินี้ทำให้มีการพัฒนาสมการเกี่ยวกับการวัดเจตคติขึ้นคือ (Fishbein and Ajzen 1975 : 31)

$$A_B = \sum_{i=1}^n b_i e_i$$

เมื่อ A_B = เจตคติต่อพฤติกรรม
 b_i = ความเชื่อเกี่ยวกับผลการกระทำ i
 e_i = การประเมินผลการกระทำ i
 n = จำนวนความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม

และโดยอาศัยทฤษฎีเจตคติของฟิชเบิน เป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ นั้น เพื่อให้ได้ทราบว่านักศึกษาครู ในวิทยาลัยครูมีเจตคติต่อวิชาชีพรู เป็นเช่นไรจึงต้องมีการประเมินความเชื่อตามสามัญสำนึกของนักศึกษาครูที่มีต่อวิชาชีพรูว่าเป็นเช่นไร โดยใช้คำถามปลายเปิดให้ตอบอย่างอิสระ ซึ่งจะถามเกี่ยวกับลักษณะของความเชื่อที่มีต่อวิชาชีพรู โดยถือว่าความเชื่อ 5-9 ความเชื่อ เป็นความเชื่อสามัญสำนึก ซึ่งเมื่อได้ความเชื่อแล้วนำมาดำเนินการต่อไปนี้คือ

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์เนื้อหาของความเชื่อที่แตกต่างกันของบุคคล

ขั้นที่ 2 จัดกลุ่มความเชื่อที่คล้ายกันเข้าด้วยกัน ถ้าความเชื่อไหนที่คล้ายกันแต่เป็นของผู้ตอบคนเดียวกันก็แยกความเชื่อออกจากกันไม่จัดเข้ากลุ่ม

ขั้นที่ 3 คัดเลือกข้อความเชื่อตามสามัญสำนึก ซึ่งอาจจะใช้วิธีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- (1) เลือกความเชื่อที่มีความถี่สูงสุด 10 - 12 ความเชื่อ หรือ
- (2) เลือกข้อความเชื่อทั้งหมดที่กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 10 - 12% กล่าวถึงหรือ
- (3) เลือกข้อความเชื่อที่มีความถี่สูงสุดจนถึงความเชื่อที่รวมความถี่ได้ 75% ของ

ความถี่ทั้งหมด

ดังนั้นความเชื่อที่ได้จะมีพื้นฐานมาจากกลุ่มของความเชื่อตามสามัญสำนึก ซึ่งการจัดอันดับความเชื่อตามสามัญสำนึกจะมีความสัมพันธ์สูงกับความหนักแน่นของความเชื่อ โดยเฉพาะความเชื่อตามสามัญสำนึกที่มีความถี่สูงมาก ๆ (Modal Salient Belief) หรือ 10 - 12 ความเชื่อ (Fishbein & Ajzen 1975 : 219) ดังนั้นเจตคติของบุคคลที่มีต่อพฤติกรรมจะถูก

กำหนดโดยกลุ่มของความเชื่อตามสามัญสำนึกที่มีต่อการกระทำพฤติกรรมนั้น และการที่จะเข้าใจ เจตคติได้จะต้องเข้าใจความเชื่อตามสามัญสำนึกของบุคคลนั้น ๆ ก่อน

ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของฟิชเบินและไอเซน (Fishbein and Ajzen 1975, 1980) มีข้อตกลงเบื้องต้นว่า มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและใช้ข้อมูลที่ตนมีอย่างเป็นระบบ มนุษย์พิจารณาผลที่อาจเกิดจากการกระทำของตนก่อนตัดสินใจลงมือทำหรือไม่ทำพฤติกรรมหนึ่ง (Ajzen and Fishbein 1980 : 5)

1. พฤติกรรมส่วนมากอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนาของบุคคล หรือเจตนาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Intention ย่อว่า I) ของบุคคลซึ่งเป็นตัวกำหนดที่ใกล้ชิดกับการกระทำ

2. เจตนาเชิงพฤติกรรม ขึ้นอยู่กับตัวกำหนด 2 ตัวคือ

ก) ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการประเมินทางบวก-ลบของบุคคลต่อการกระทำ เรียกว่า เจตคติต่อพฤติกรรม (A_B)

เจตคติต่อพฤติกรรม ขึ้นอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ (Behavioral belief ย่อว่า b_1) และการประเมินผลการกระทำ (Evaluation of Consequences ย่อว่า e_1) เขียนเป็นสมการได้ว่า

$$A_B = f \left[\sum_{i=1}^n b_i e_i \right]$$

ข) ปัจจัยทางสังคม เป็นการประมาณของบุคคลว่าตนจะมีการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm ย่อว่า SN) เพียงใด กลุ่มอ้างอิงหมายถึง บุคคลใกล้ชิดที่มีความสำคัญต่อบุคคลผู้นั้น

การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ขึ้นอยู่กับความเชื่อเกี่ยวกับบรรทัดะของกลุ่มอ้างอิงต่อการกระทำของตน (Normative belief ย่อว่า NB_1) ซึ่งหมายถึงความเชื่อที่ว่าบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในกลุ่มอ้างอิงประสงค์จะให้ตนทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้นเพียงใด และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Motivation to comply ย่อว่า Mc_1) เขียนเป็นสมการได้ว่า

$$SN = f \left[\sum_{i=1}^n NB_i Mc_i \right]$$

3. จากข้อ 1 และ 2 สามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า

$$B \sim I = f \left[A_B W_1 + SN W_2 \right]$$

W_1 และ W_2 เป็นน้ำหนักที่จะได้จากการคำนวณสมการถดถอยพหุคูณ

4. ความสำคัญของเจตคติต่อพฤติกรรมและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ส่วนหนึ่งขึ้นกับเจตนาเชิงพฤติกรรมหรือพฤติกรรมเอง นั่นคือพฤติกรรมบางพฤติกรรมอาจถูกกำหนดโดยเจตคติต่อพฤติกรรม มากกว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ส่วนพฤติกรรมบางพฤติกรรมอาจได้รับอิทธิพลจากการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมากกว่าจากเจตคติต่อพฤติกรรม แต่พฤติกรรมบางพฤติกรรมอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทั้งสองได้เช่นกัน และความสำคัญของปัจจัยทั้งสองนี้อาจแตกต่างกันจากบุคคลหนึ่ง ไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง

5. ตัวแปรภายนอก (External Variables) เช่นตัวแปรชีวสังคม เจตคติต่อเป้าหมาย อื่นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น หรือบุคลิกภาพ จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก็ต่อเมื่อตัวแปรนั้น ๆ มีอิทธิพล ต่อเจตคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง หรือเจตนาเชิงพฤติกรรม ดังนั้นตามทฤษฎีการกระทำตามเหตุผลของปีชวิน อาจสรุปความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ได้ว่า

$$\text{การประกอบพฤติกรรม} = f (\text{ความตั้งใจ}) \dots\dots\dots (1)$$

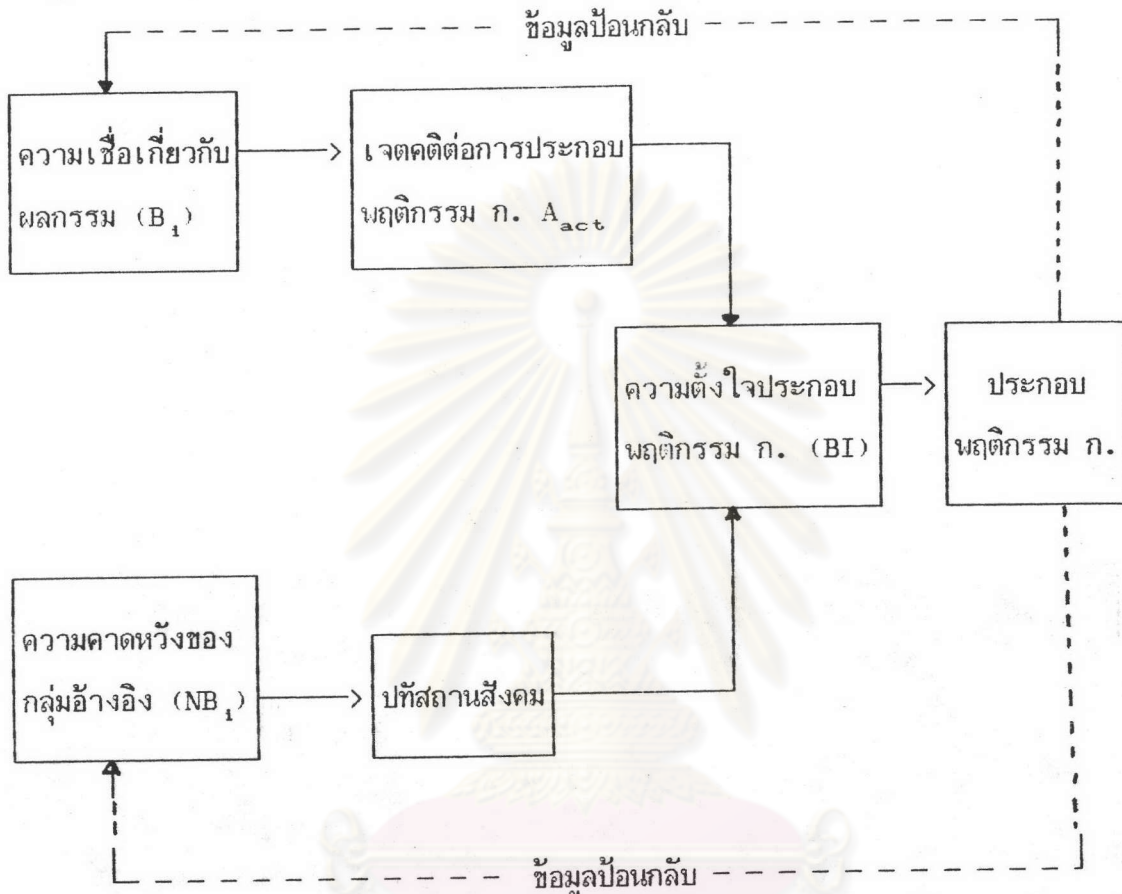
$$\text{ความตั้งใจ} = f (\text{เจตคติ, ปทัสถานสังคม}) \dots\dots\dots (2)$$

$$\text{เจตคติ} = f (\text{ความเชื่อ, คุณค่าของผลกรรม}) \dots\dots\dots (3)$$

$$\text{ปทัสถานสังคม} = f (\text{ความคาดหวังของสังคม, ความเต็มใจสนองตอบความหวัง}) \dots\dots\dots (4)$$

จากสมการที่ 1, 2, 3 และ 4 สามารถแสดงแบบจำลองทำนายพฤติกรรม ก. ได้ดังแผนภูมิ ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ตามทฤษฎีการกระทำตามเหตุผลของฟิชบิน

จากแผนภูมिसรุบได้ว่า การที่บุคคลใดประกอบพฤติกรรมใดนั้นขึ้นอยู่กับความตั้งใจของเขาและ ตัวแปรสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อความตั้งใจประกอบพฤติกรรมก็คือ เจตคติต่อการประกอบพฤติกรรมนั้น ซึ่งเกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับผลที่จะเป็น ได้ทั้งหมดกับปทัสถานสังคมหรือความเต็มใจทำตามความหวัง ของกลุ่มอ้างอิงโดยทั่วไปได้แก่ บิดามารดา ครู เพื่อน ญาติ เป็นต้น

จากสมการที่ 1 - 4 และแผนภูมิดังกล่าว อาจแสดงตัวแปรในทฤษฎีการกระทำตามเหตุผล ในรูปของสมการได้ดังนี้

$$B \quad BI \quad = \quad A_{act} + SN \dots\dots\dots (5)$$

- เมื่อ B = การประกอบพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง
- BI = ความตั้งใจในการประกอบพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง
- A_{act} = เจตคติต่อการประกอบพฤติกรรมนั้น
- SN = ปทัสถานสังคมต่อการประกอบพฤติกรรมนั้น

$$M_1 = \text{ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานของเจตคติ}$$

$$M_2 = \text{ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานของปทัสสถานสังคม}$$

สมการที่ 5 แสดงการทำนายความตั้งใจในการประกอบพฤติกรรมในพฤติกรรมหนึ่ง โดยให้ตัวแปรตาม คือ เจตคติต่อการประกอบพฤติกรรมนี้กับปทัสสถานสังคมต่อการประกอบพฤติกรรมนี้ โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิเคราะห์สามารถคำนวณหาค่าน้ำหนักมาตรฐานของเจตคติ และปทัสสถานสังคมว่า ตัวแปรใดมีความสำคัญเพียงใดในการทำนายความตั้งใจต่อการประกอบพฤติกรรม (Fishbein and Ajzen 1975 : 16)

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า โดยทั่วไปแล้วเจตคติและปทัสสถานสังคมเป็นตัวแปรสำคัญในการทำนายความตั้งใจและการประกอบพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง จากผลวิจัยพบว่าส่วนมากแล้วเจตคติมีบทบาทสำคัญมากกว่าปทัสสถานสังคม แต่มีบางกรณีที่ปทัสสถานสังคมมีบทบาทในการทำนายความตั้งใจ ประกอบพฤติกรรมมากกว่าเจตคติ แต่เนื่องจากเมื่อนิยามในประเด็นความเป็นไปได้ ในเชิงของการพัฒนาส่งเสริมด้วยแล้วอาจกล่าวได้ว่าเจตคติเป็นองค์ประกอบที่พัฒนาและปรับเปลี่ยนได้มากกว่า เพราะปทัสสถานสังคมนั้นมักถูกกำหนดโดยค่านิยมและวัฒนธรรมเป็นส่วนรวมที่สะสมของสังคมนั้น จึงเป็นการยากและอาจต้องใช้เวลานานมากที่จะเปลี่ยนแปลงได้

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

คลอสมายเออร์และริบเพิล (Klausmeier and Ripple 1970 : 519) ได้เสนอผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติไว้ว่า เจตคติของคนเราจะมีการพัฒนามาตั้งแต่วัยทารกแล้ว และจะมีการพัฒนาตลอดมาจนกว่าจะสิ้นชีวิต ส่วนแนวทางการพัฒนาหลังการเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้น โคลเลสนิค (Kolesnik 1970 : 485) ได้เสนอแนวคิดว่าปกติคนเราสามารถจะเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือเกิดการพัฒนาของเจตคติได้โดยอาศัยแนวทาง 3 ทางต่อไปนี้ คือ

1. ความสัมพันธ์และการติดต่อกับผู้อื่น (association)
2. การถ่ายทอด (transfer) แบบอย่าง จากสถานการณ์หนึ่ง ไปสู่อีกสถานการณ์หนึ่ง

3. การสนองความต้องการของตนเอง (need satisfaction)

จากแนวทาง 3 ประการนี้ จะเห็นได้ว่ามีโอกาสและแหล่งข้อมูลที่มีผลต่อการสร้างเจตคติอยู่มาก (ประกาเหญี สุวรรณ 2520 : 64-65) ตัวอย่างสำคัญคือ

ก. ประสบการณ์เฉพาะ (specific experience) วิธีการหนึ่งที่เราเรียนรู้เจตคติ คือจากการมีประสบการณ์เฉพาะกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเจตตินั้น เช่น การเกิดความประทับใจ การได้รับการลงโทษ หรือเกิดภาวะคับข้องใจ เป็นต้น

ข. การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (communication from others) เจตคติหลายอย่างของบุคคลเกิดขึ้นจากผลของการได้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามเป็นทางการที่เด็กได้รับในครอบครัวและสังคม

ค. การเลียนแบบอย่าง (modeling) เจตคติบางอย่างของบุคคลถูกสร้างขึ้นจากการเลียนแบบจากคนอื่น กระบวนการเลียนแบบเริ่มขึ้นตั้งแต่การสังเกต แปลความหมาย แสดงพฤติกรรมตามอย่างและได้รับผลพอใจ ยิ่งแบบอย่างมีลักษณะดึงดูดความนิยมหรือความเคารพยิ่งยิ่งได้ก็ยิ่งมีอิทธิพล ต่อการเลียนแบบมากขึ้นเท่านั้น

ง. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน (institutional actors) การสร้างและการพัฒนาเจตคติของบุคคลจำนวนไม่น้อย สืบเนื่องมาจากสถาบันที่มีความสำคัญต่อตัวบุคคล เช่น ครอบครัว โรงเรียน วัดและสถาบันทางศาสนา หน่วยงานทางสังคมต่าง ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เจตคติจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อองค์ประกอบทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและพฤติกรรมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การจัดรูปแบบและการพัฒนาของเจตคติจึงต้องอาศัยการเรียนรู้ ประสบการณ์ การลอกเลียนแบบสิ่งแวดล้อมหรือบุคคลใกล้ชิดและการปรับตัวทางบุคลิกลักษณะ เมื่อเจตคติเป็นสภาวะของจิตใจที่ต้องเริ่มจากการที่บุคคลได้มีโอกาสรับรู้ประสบการณ์ เกิดความรู้ ความคิดเกี่ยวกับสิ่งนั้นขึ้นก่อนแล้ว จึงมีกระบวนการประเมินค่าสิ่งนั้นตามประสบการณ์ที่ได้รับว่ามีผลพอใจหรือไม่พอใจในระดับต่าง ๆ เก็บสะสมไว้เป็นสภาวะความตั้งใจและความพร้อมของจิตใจในลักษณะและระดับหนึ่ง ต่อมาเมื่อมีสิ่งเร้าหรือสภาวะการกระทำกระตุ้น ก็จะสะท้อนความรู้สึกนึกคิดและความตั้งใจนั้นเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมา เจตคติของบุคคลจึงมีการเปลี่ยนแปลงได้ในระดับและทิศทางต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความตื่นตัว ความเข้มข้นของเจตคติและบุคลิกภาพของบุคคลนั้น ดังนั้นการปรับเปลี่ยนเจตคติจึงอาจกระทำได้โดยใช้กระบวนการจูงใจ หลักการแห่งเหตุผล เทคนิคและทฤษฎีอื่นเหมาะสม การได้รับประสบการณ์ตรงและผลที่เกิดขึ้นกับตนเอง (ศิริชัย กาญจนวาสี 2523 : 10-11)

3. จากพื้นฐานของทฤษฎีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลทางสังคมของเคลแมน และทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กของอีริคสัน โคเฮน ได้สรุปขั้นตอนต่าง ๆ ของพัฒนาการของนักศึกษาเมื่อเข้าสู่วิชาชีพไว้ 4 ระยะด้วยกันดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การพึ่งพาฝ่ายเดียว (Unilateral Dependence)

พัฒนาการระยะนี้เกิดขึ้นเมื่อนักศึกษาเริ่มเข้าสู่วิชาชีพ โดยที่ยังขาดประสบการณ์ ความรู้ และทักษะต่าง ๆ นักศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยครูผู้สอน ในการเรียนรู้ เทคโนโลยี ทฤษฎี ความรู้และการฝึกปฏิบัติงาน นักศึกษาจะเชื่อฟังครูผู้สอนในระดับสูง พัฒนาการนี้เกิดขึ้นได้เมื่อครูและนักศึกษา มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ดังนั้น บรรยากาศที่จะช่วยสร้างเสริมให้นักศึกษาให้มีพัฒนาการที่ดี ได้แก่

(1) การที่นักศึกษาได้ทราบความหมายของเนื้อหาวิชา ในหลักสูตรที่เรียนและการช่วยให้ศึกษาได้สำนึก เห็นจริงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ที่เรียนกับประโยชน์ของการนำ ความรู้นั้นไปใช้ในการปฏิบัติงานวิชาชีพ

(2) ครู จะต้องแสดงออกถึงความเป็นผู้รู้และเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ ไว้วางใจได้เป็นอย่างดี เมื่อเข้าสู่วิชาชีพ นักศึกษาควรมีครูอย่างน้อย 1 คน ที่นักศึกษาสามารถไว้วางใจและเข้าถึงได้ง่ายในการติดต่อสัมพันธ์

ระยะที่ 2 การปฏิเสธและความเป็นอิสระ (Negative / Independence)

พัฒนาการระยะนี้เกิดขึ้นเมื่อนักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในวิชาชั้นมากขึ้น เริ่มต้นฝึกปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มพูนเทคนิคและทักษะต่าง ๆ เป็นระยะนักศึกษาเริ่มค้นหาทางของตนเองในการแสดงบทบาทวิชาชีพ นักศึกษาจะต้องสัมผัสกับบุคลากรต่าง ๆ ของวิชาชีพ และสามารถมองเห็นถึงวิธีการ ที่บุคคลเหล่านั้นแปรทฤษฎีที่เรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติ นักศึกษาจะค้นหาส่วนประกอบต่าง ๆ ของบทบาท วิชาชีพ และวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับอัตมโนทัศน์ เนื่องจากนักศึกษาเข้าสู่สถานะของความเป็นผู้ใหญ่ มีอารมณ์มั่นคงขึ้นและความเชื่อมั่นสูงขึ้น เมื่อเรียนรู้มากขึ้น นักศึกษาจะเริ่มตั้งคำถามปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการไตร่ตรองถึงความสำคัญของทฤษฎีความรู้ ข่าวสาร ปกัสถานและค่านิยม เริ่มต้นที่จะปฏิเสธการกระทำ ความประพฤติและเงื่อนไขทางรูปธรรมบางอย่าง เมื่อนักศึกษามีพัฒนาการถึงช่วงนี้ ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องแสดงออกให้นักศึกษาทราบว่า ปกัสถานอะไรบ้างที่จะต้องคงอยู่และอะไรบ้างที่เปลี่ยนแปลงได้ กระบวนการพัฒนาการในระยะนี้ เป็นแกนสำคัญในกระบวนการสังคมประกิตของวิชาชีพ

ถ้านักศึกษาไม่สามารถพัฒนาผ่านขั้นตอนนี้ แม้นักศึกษาจะสามารถเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ทางการศึกษาต่อไปได้ แต่การศึกษานั้นจะเป็นเพียงลักษณะของกลไกการอธิบายความเป็นจริงและนักศึกษาจะเป็นเพียงสิ่งผลิตสำเร็จรูป เพราะบุคลิกลักษณะเดิมของนักศึกษานั้นไม่ได้รับการผสมผสาน เข้าไปในบทบาทวิชาชีพ ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องอาจพิจารณาว่า สถานการณ์เช่น

นี้เป็นสิ่งที่ดี เพราะมีแต่ความสงบเรียบร้อย แต่ความเป็นจริงแล้ว เมื่อนักศึกษาเข้าปฏิบัติงาน ภายหลังจากสำเร็จการศึกษา จะกลายเป็นบุคคลที่มีปัญหาในการมีเจตคติของการพึ่งพาสูง การที่บุคคลไม่ได้รับโอกาสในการต่อต้าน ชัดเจนหรือมีการทดลองต่าง ๆ ด้วยตนเองในการฝึกปฏิบัติงาน จะทำให้การผสมผสานบทบาทต่าง ๆ ของวิชาชีพไม่สมบูรณ์ และทำให้บุคคลไม่สามารถพัฒนาตนเองไปเป็นบุคคลในวิชาชีพอย่างแท้จริงได้ ในการปฏิบัติงานเมื่อพบปัญหาวิกฤตหรือมีความขัดแย้งของบทบาทเกิดขึ้น บุคคลเหล่านี้ก็จะหนีจากวิชาชีพ บรรยากาศที่จะสร้างเสริม นักศึกษาให้ผ่านพัฒนาการในระยะนี้ได้แก่

(1) ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับทางการศึกษาจะต้องมีความเข้าใจนักศึกษาและสร้างบรรยากาศ ของการวิพากษ์สร้างสรรค์ (constructive criticism) ซึ่งช่วยให้นักศึกษาได้แสดงออกอย่างอิสระในการถามปัญหา การปฏิเสธชัดเจน การทดลอง การตอบตนเองย้อนกลับ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ความเป็นตนเอง (ego) ของบุคคลสูงขึ้นและนักศึกษาจะได้พัฒนา ลักษณะของความเป็นผู้นำ ซึ่งมีความสำคัญในกระบวนการอบรมทางสังคมของวิชาชีพ และจะเป็นโอกาสดีในการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ของวิชาชีพร่วมกัน อันจะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความรู้ของวิชาชีพ ซึ่งจะเป็ผลดีกับวิชาชีพในที่สุด

(2) ให้โอกาสนักศึกษาได้รับฟังกลุ่มในการประเมินปทัสถาน และค่านิยมต่าง ๆ กลุ่มที่เป็นประชาธิปไตย จะช่วยประดับประดาให้นักศึกษาที่มีปัญหากับทางคณะครู หรือปัญหาในการปรับตัวในสังคมของวิชาชีพ ให้สามารถผ่านวิกฤตในการศึกษา โดยเฉพาะการผ่านการฝึกปฏิบัติงานไปได้

ระยะที่ 3 การพึ่งพาระหว่างกัน (Independence / Mutuality)

พัฒนาการระยะนี้ นักศึกษาจะเรียนรู้ว่าบทบาทต่าง ๆ ที่แสดงออก จะต้องเป็นที่ยอมรับจากบุคลากรของวิชาชีพและจากสังคมด้วย ในขั้นนี้บุคคลจะหันเข้าหากลุ่มโดยพยายามประนีประนอมระหว่างประสพการณ์และระบบค่านิยมของวิชาชีพกับค่านิยมและความคาดหวังของตนเอง นั่นคือ นักศึกษาจะต้องเรียนรู้ข้อจำกัดของบทบาทการจำแนกข่าวสารที่มีความสำคัญ การจัดลำดับความสำคัญ และการนำข่าวสารนี้มาใช้ในการทำนาย ซึ่งต้องสอดคล้องกับทฤษฎีความรู้ โดยนักศึกษาจะต้องมีโอกาสทดสอบความรู้ และวิเคราะห์ทักษะของตนเองด้วยการตัดสินใจ แก่ปัญหาในสถานการณ์จริง นักศึกษาที่ผ่านพัฒนาการในระยะที่ 2 แล้วเท่านั้นจึงจะสามารถมี พัฒนาการในระยะนี้ได้ ซึ่งในขั้นตอนนี้ นักศึกษาจะพยายามค้นหาบุคลากรของวิชาชีพที่สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการแสดงพฤติกรรมของบทบาทวิชาชีพที่เหมาะสม สำหรับตัวนักศึกษาเองนักศึกษา

จึงต้องค้นหาแบบอย่างของบทบาทสำหรับตนเองที่สอดคล้องกับความต้องการทั้งของบุคคลและวิชาชีพ

บรรยากาศที่จะสร้างเสริมให้นักศึกษาได้ผ่านพัฒนาการในระยะนี้ได้แก่ การจัดประสบการณ์วิชาชีพ ให้นักศึกษาได้มีโอกาสตัดสินใจในสถานการณ์เดียวกับที่บุคลากรของวิชาชีพได้มีภายใต้การพิทักษ์ของครู โดยยอมให้นักศึกษากระทำการผิดพลาดได้แต่ให้เรียนรู้จากสิ่งที่ผิดพลาดนี้ โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้รับบริการ ให้นักศึกษาได้ประเมินเทคนิคปฏิบัติงานในระหว่างกลุ่มเพื่อนร่วมชั้น โดยมีใจว่าการกระทำเช่นนั้นไม่ใช่เป็นการจับผิด ได้ส่วน หรือเป็นวิธีการวัดผลการศึกษา แต่จะช่วยให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของเพื่อนร่วมชั้น โดยนักศึกษากุคนสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระ ปราศจากความคิดกังวลว่าจะมีผลต่อคะแนนการเรียน เมื่อเปิดเผยข้อผิดพลาด ระบบการศึกษาปฏิบัติงานเช่นนี้ จะช่วยสนับสนุนนักศึกษาแต่ละคนให้สามารถปฏิบัติตามบทบาท วิชาชีพประเภทต่าง ๆ ได้ ฝ่ายจัดการศึกษาและนักศึกษาต้องมีความเข้าใจซึ่งกันและกันว่า นักศึกษา เริ่มต้นที่จะรับผิดชอบตนเอง การปฏิบัติในลักษณะเช่นนี้จะทำให้นักศึกษาได้เพิ่มพูน ความรู้ ทักษะและเทคนิคปฏิบัติต่าง ๆ มีความรับผิดชอบมากขึ้น แต่จะพึงพาคำแนะนำต่าง ๆ จากครูลดลง

ระยะที่ 4 ความเป็นอิสระกับการพึ่งพา (Interdependence)

พัฒนาการระยะนี้ เป็นการผสมผสานระหว่างความมีเอกภาพ (autonomy) ของบุคคลกับความผูกพันต่อบุคคลอื่น (mutuality) อย่างกลมกลืนกัน นักศึกษาจะมีความรับผิดชอบต่อ การตัดสินใจ และการกระทำของตนเอง และถึงพร้อมด้วยความสามารถในการเรียนรู้จากบุคคลอื่น และมีวิจาร์ณญาณในการแก้ไขปัญหาอย่างอิสระ มีการผสมผสานเอกลักษณ์เดิมของบุคคล ความต้องการในบทบาทวิชาชีพ และลักษณะบุคลิกภาพของบุคคล เข้าไป เป็นอัตมโนทัศน์ และสามารถเป็นบุคลากรวิชาชีพที่สมบูรณ์ มีความรู้สึกมั่นใจและพึงพอใจในบทบาทวิชาชีพ ปราศจากความขัดแย้งกับบทบาทอื่น ๆ ของชีวิต ความสมบูรณ์ของพัฒนาการระยะนี้เกิดขึ้นได้ ต่อเมื่อ บุคคลได้มีพัฒนาการทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และความรู้สึกต่าง ๆ ไปพร้อมกัน

การควบคุมมาตรฐานในการปฏิบัติงานของบุคคลจะเปลี่ยนเป็นการควบคุมโดยกลุ่ม ซึ่งมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าเดิม ได้แก่ กลุ่มผู้รับบริการ สมาชิกวิชาชีพและสังคม โดยอาศัยกฎหมายการประกอบวิชาชีพ และจริยธรรมต่าง ๆ พัฒนาการของนักศึกษามาถึงขั้นนี้ มีความจำเป็นและมีความสำคัญสำหรับทุกวิชาชีพ ความสำเร็จของบุคคลเมื่ออยู่ในวิชาชีพขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์ที่ได้สั่งสมในพัฒนาการระยะต่าง ๆ รวมทั้งการปรับตัวให้ทันต่อวิทยาการที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะส่งผลต่อความสมบูรณ์ของวิชาชีพในที่สุด (Cohen 1981 : 16-38)

4. ทฤษฎีด้านการสื่อสาร

ในคัมภีร์ทฤษฎีสื่อสารมวลชน สันต์ ปัทมะทิน (2520 : 50-51) ได้ให้ความหมายของการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ไว้ว่า หมายถึงกระบวนการของการติดต่อสื่อสารหรือการแสดงปฏิกริยาโต้ตอบ ระหว่างบุคคลสองคน หรือมากกว่านั้นขึ้นไปอาจเป็นสามคน หรือกลุ่มย่อย (Small Group) แล้วแต่จำนวนคนที่เกี่ยวข้องในแต่ละสถานการณ์ การสื่อสารระหว่างบุคคลนี้มองค้ประกอบต่าง ๆ ของการสื่อสารครบถ้วน ซึ่งอาจจำแนกแจกแจงออกได้ชัดเจน นับตั้งแต่ผู้สื่อสาร (Source) สาร (Message) ช่อง (Channel) ผู้รับสาร (Receiver) ผล (Effect) และปฏิบัติการสนองกลับ (Feedback) ขณะเดียวกัน คุณลักษณะของสื่อบุคคลในด้าน การส่งข่าวสารจะมีแนวโน้มเป็นแบบสองทิศทาง ถ้าการสื่อเนื้อหาเป็นแบบเผชิญหน้า ปฏิกริยาสนองตอบจะสูง ความสามารถในการเปิดรับสื่อสูง แต่ความรวดเร็ว ต่อผู้ฟังถ้ามีจำนวนมากจะช้า แต่จะมีประสิทธิผลในด้านเปลี่ยนแปลงเจตคติและข่าวสาร (Roger 1973 : 70)

โรเจอร์ (Roger 1973 : 49) ได้ให้ความหมายของการสื่อสารในเชิงปฏิบัติว่า คือกระบวนการที่ความคิด หรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารไปยังผู้รับสาร ด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร เพราะวัตถุประสงค์ที่สำคัญยิ่งของการสื่อสารก็คือ การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผลของการสื่อสารจะมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ของผู้รับสาร (Change in Receiver's Knowledge)
2. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติของผู้รับสาร (Change in Receiver's Attitude)
3. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของผู้รับสาร (Change in Receiver's Behavior)

ชราม (Schramm 1964 : 139-140) ก็มีความคิดเห็นสอดคล้องกับโรเจอร์ที่ว่า รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลในลักษณะเผชิญหน้า (Face-to-Face) จัดเป็นรูปแบบที่มีผลต่อการทำให้ ผู้รับสารยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงเจตคติที่จะร่วมมือในเชิงปฏิบัติได้มากที่สุด ขณะที่สื่อมวลชนเป็นตัวเสริมสร้างความรู้เบื้องต้น สื่อบุคคลจะเป็นตัวสำคัญในการโน้มน้าวใจ และเปลี่ยนแปลงเจตคติและถึงแม้สื่อมวลชนจะมีอิทธิพลมาก แต่สื่อมวลชนจะไม่สามารถเปลี่ยนเจตคติของบุคคลได้ หรือถ้าเปลี่ยนได้ก็น้อยมากหาก ไม่มีสื่อระหว่างบุคคล เข้าร่วมกับสื่อมวลชนด้วย

แต่ถ้าหากสื่อทั้งสองอย่าง ทำหน้าที่ควบคู่กันไปก็สามารถที่จะเปลี่ยนเจตคติของบุคคลได้

สิ่งแรกที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงเจตคติคือ ความต้องการของบุคคลที่จะเปลี่ยนเจตคติหรือไม่ หากเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับเจตคติเดิมก็มักไม่เป็นปัญหาที่จะยอมรับได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับเจตคติเดิมจนเกิดความขัดแย้งกันขึ้นมา บุคคลอาจไม่ยอมเปลี่ยนแปลงก็ได้ (Ritchie and Phares 1969 : 171) นอกจากนี้ก็มีความสำคัญในเรื่องของความสนใจ ความใส่ใจและการยอมรับ ของบุคคลต่อข่าวสารใหม่ (Mcquire 1968 : 262) ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลจะเปลี่ยนเจตคติไปตามข้อมูลใหม่ หรือประสบการณ์ใหม่หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับว่าข้อมูลหรือประสบการณ์นั้นอยู่ในความสนใจหรือสนองความต้องการของบุคคลหรือไม่ ถ้าข้อมูลหรือประสบการณ์นั้นสนองความต้องการของบุคคล บุคคลก็มักเปลี่ยนเจตคติและละทิ้งเจตคติเดิมของตน (Jacob 1957 : 114)

นอกจากนี้ ไฮน์แลนด์ ฮาร์เวนและเชอร์ริฟ (Hovland, Harvan and Scherif 1957 : 119) ได้ทดลองเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของผู้สื่อข่าวสาร สรุปได้ว่าถ้าผู้สื่อข่าวสารไม่น่าเชื่อถือแล้ว การที่จะทำให้ผู้อื่นเปลี่ยนเจตคตินั้นเป็นไปได้ยากแต่ถ้าบุคคลเกิดความเชื่อถือนในผู้สื่อข่าวสารแล้ว จะเปลี่ยนเจตคติได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ไฮน์แลนด์ แจนีส และเคลลี (Hovland, Janis and Kelly 1953 : 239) ยังได้สรุปไว้ว่า ลักษณะประการหนึ่งที่ทำให้ผู้สื่อข่าวมีความน่าเชื่อถือ ได้แก่ ความเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือทรงคุณวุฒิและผลความสำเร็จของการทำงานในอดีต นอกจากนี้ลักษณะอีกด้านหนึ่งของผู้สื่อข่าวที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติได้คือ ความสามารถโน้มน้าวบุคคลอื่นดังที่เคลแมน (Kelman 1961 : 98) ได้พบว่าลักษณะของผู้ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติมี 3 ลักษณะ ที่สำคัญคือ ความเป็นผู้มีอำนาจ ความเป็นที่ดึงดูดใจ และความเชื่อถือและจากผลการทดลองของ โจนส์และเบรห์ม (Jones and Brehm 1967) ปรากฏว่าเมื่อบุคคลไม่มีโอกาสเลือกหรือถูกบังคับให้ฟังข่าวสาร ข่าวสารที่ชักจูงทางบวกจะทำให้ มีการเปลี่ยนแปลงเจตติมากกว่าข่าวสารชักจูงทางลบ แต่ถ้าบุคคลมีโอกาสเลือกที่จะฟัง ข่าวสารทางลบทำให้บุคคลเปลี่ยนเจตคติได้มากกว่าข่าวสารชักจูงในทางบวก

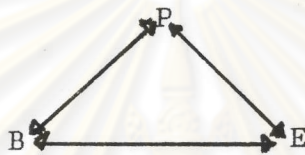
5. แนวคิดการปรับปรุงสมรรถภาพการสอนโดยใช้ระบบการนิเทศ โดยกลุ่มเพื่อน

(Peer Coaching)

หลักการของการปรับปรุงสมรรถภาพการสอน โดยใช้ระบบการนิเทศ โดยกลุ่มเพื่อนนี้ อาศัยแนวคิดหลักจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ตามแนวของแบนดูรา (1977) ในหลักการสำคัญที่ว่า มนุษย์สามารถจะเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ตรง

จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น โดยอาจมีการเทียบเคียง (Imitating) หรือเลียนแบบ (Modeling) พฤติกรรมนั้น ๆ เอาไว้ ซึ่งสามารถอธิบายทฤษฎีนี้ได้โดยสรุปดังนี้

ก. การอธิบายพฤติกรรม ทฤษฎีนี้เห็นว่าการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นผลของการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบด้านลักษณะเฉพาะตัวบุคคล (Personal Factor) สิ่งแวดล้อม (Environmental Factor) และตัวพฤติกรรม (Behavior) โดยไม่มีองค์ประกอบเดียว ซึ่งอาจจะสรุปเป็นแบบแผนดังนี้

B = พฤติกรรม

P = ลักษณะเฉพาะตัวบุคคล

E = สิ่งแวดล้อม

ข. การเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนโครงสร้างทางสติปัญญา (Cognitive Process) ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องใช้ดัชนีของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจนเป็นตัวบ่งชี้เสมอไป การที่บุคคลเปลี่ยนความเชื่อ หรือเกิดความเชื่อใหม่ ย่อมถือได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการเกิดการเรียนรู้

ค. สิ่ง que เรียนรู้ ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura เห็นว่ามนุษย์จะเกิดการเรียนรู้ ในรูปของความเชื่อต่อความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์กับปรากฏการณ์ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมกับผลกรรม โดยการศึกษาจากตัวกำหนดเหตุการณ์ล่วงหน้า (Antecedent Determinants) และตัวกำหนดผลกรรม (Consequence Determinants)

ตัวกำหนดเหตุการณ์ล่วงหน้าจะทำให้คาดการณ์ได้ว่า เมื่อปรากฏการณ์อย่างหนึ่งได้เกิดขึ้นแล้ว จะมีปรากฏการณ์ใดตามมา ส่วนตัวกำหนดผลกรรมจะทำให้คาดการณ์ได้ว่า เมื่อพฤติกรรมใดเกิดขึ้น จะมีผลกรรมใดตามมา เมื่อการคาดการณ์นี้ได้รับยืนยันจากสถานการณ์ที่เป็นจริง การคาดการณ์ก็จะพัฒนาเป็นการเรียนรู้ในรูปของความเชื่อในที่สุด

ง. วิธีการเรียนรู้ มนุษย์ใช้ทั้งประสบการณ์ตรง การสังเกตและการศึกษาจากระบบสัญลักษณ์ในการเรียนรู้

โดยที่ประสบการณ์ตรงของแต่ละบุคคลมีข้อจำกัดทั้งในแง่ของเวลา โอกาส ตลอดจนเนื้อหาในการเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้จากการสังเกตและจากระบบสัญลักษณ์จึงเป็นทางเลือกที่สำคัญ (ณรงค์ พุทธิชีวิน 2529 : 12-13)

จากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เมื่อนำไปพิจารณาในแง่ของการปรับปรุงสมรรถภาพการสอนของนักศึกษาฝึกสอน ก็จะได้แนวคิดสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

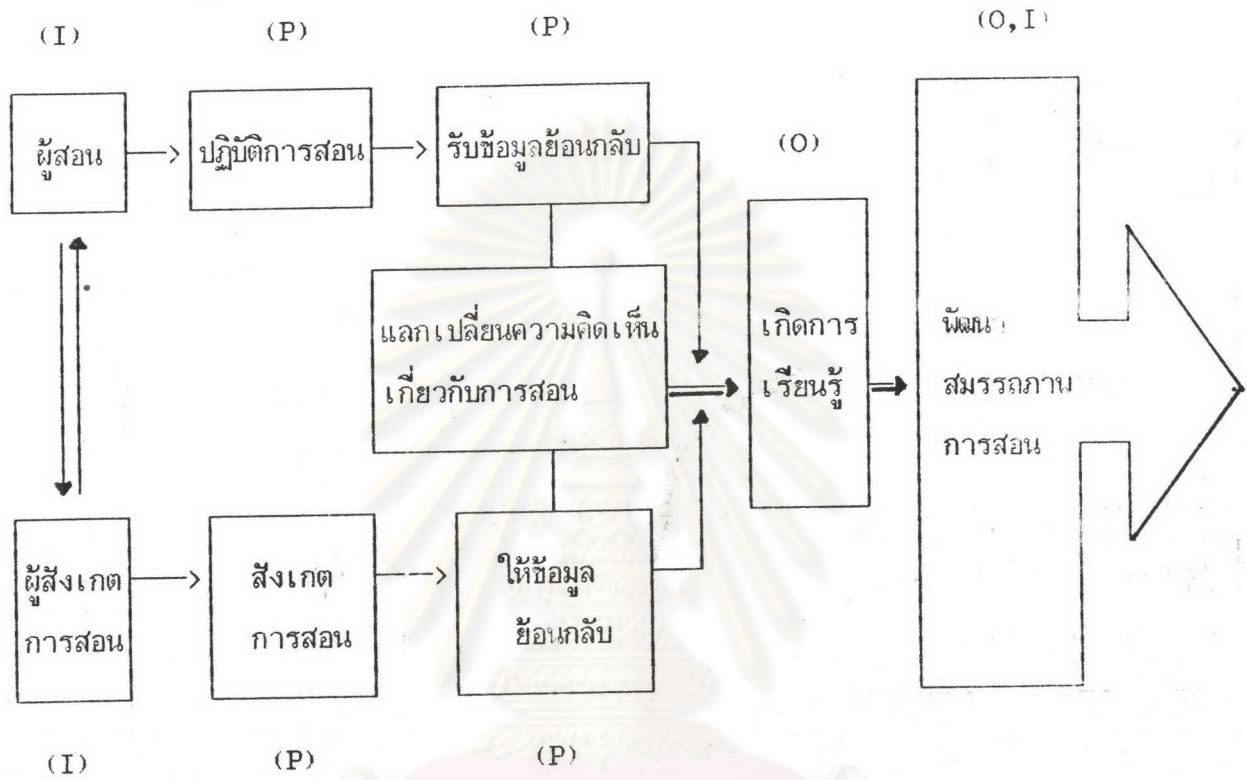
1. การสังเกตการสอนจากผู้สอนหลาย ๆ คน หลาย ๆ วิชา ซึ่งถือว่าเป็นหลายตัวแบบ ทำให้นักศึกษาฝึกสอนสามารถเรียนรู้ได้ว่าการสอนแบบหนึ่ง ๆ จะส่งผลต่อผู้เรียนและบรรยากาศในชั้นเรียนในลักษณะเช่นไร ทำให้ผู้สังเกตการสอนสามารถที่จะจัดสรรตัวแบบและวิธีการสอนที่ดีได้ อันจะนำไปสู่การบูรณาการการสอนที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. การที่นักศึกษาฝึกสอนได้มีโอกาสสังเกตการสอนซึ่งกันและกัน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการวิธีสอนระหว่างกัน จะทำให้นักศึกษาฝึกสอนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการสอนตามที่พึงประสงค์ ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เมื่อสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการให้ข้อมูลย้อนกลับ และการสังเกตการสอนเป็นแนวคิดเชิงปฏิบัติสำหรับการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของนักศึกษาฝึกสอนก็จะปรากฏดังแผนภูมิ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 3 แสดงการเกิดสมรรถภาพการสอนของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จากการใช้ข้อมูลย้อนกลับและการสังเกตการสอนจากกลุ่มเพื่อน

- I = ตัวป้อน (Input)
- P = กระบวนการพัฒนา (Process)
- O = สัมฤทธิ์ผล (Output)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพ ที่จะส่งเสริมเจตคติทางบวกต่อวิชาชีพครูให้แก่ศึกษาคูในวิทยาลัยครู
2. เพื่อประเมินการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ที่ได้สร้างขึ้จากการนำรูปแบบดังกล่าว ไปทดลองใช้ในสถานการณ์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาในวิทยาลัยครู

สมมุติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎีทั้ง 5 ดังกล่าวมาแล้ว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงขอตั้งสมมุติฐาน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ดังต่อไปนี้

ถ้าได้มีการจัดรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ต่อไปนี้คือ

1. มีการพัฒนาสมรรถภาพของการเป็นครูที่ดี ให้แก่นักศึกษาก่อนที่จะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
2. จัดระบบการนิเทศที่เอื้อต่อการที่จะช่วยให้นักศึกษาได้มีการปรับปรุงสมรรถภาพด้านการสอนอย่างเต็มที่ เช่น ระบบการนิเทศโดยกลุ่มเพื่อน
3. ให้นักศึกษาได้สังเกตเห็นแบบอย่างของการปฏิบัติงานครู และการปฏิบัติตนในฐานะผู้ประกอบวิชาชีพครูที่ดีของอาจารย์พี่เลี้ยง
4. ให้นักศึกษาได้รับการฝึกอบรมแบบเข้ม หลังจากเสร็จสิ้นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อเน้นการเปลี่ยนเจตคติต่อวิชาชีพด้วยวิธีการให้ข่าวสารโดยตรง

เชื่อว่าด้วยองค์ประกอบทั้ง 4 ประการดังกล่าว จะทำให้นักศึกษาที่ผ่านกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามรูปแบบนี้ จะมีเจตคติทางบวกต่อวิชาชีพครูมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ที่ได้สร้างขึ้นใช้สำหรับ โครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สำหรับนักศึกษาที่สังกัดวิทยาลัยครูตามหลักสูตรระดับปริญญาตรี 4 ปี เฉพาะโปรแกรม การประถมศึกษาเท่านั้น

2. บิดามารดาหรือบุคคลอื่นใด อันจัดเป็นกลุ่มอ้างอิงของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแปรตัวหนึ่งที่เกี่ยวข้องการวิจัยครั้งนี้ และสามารถส่งผลกระทบต่อความตั้งใจไม่ประกอบอาชีพของนักศึกษาได้ส่วนหนึ่ง แต่เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่นอกเหนือจากผู้วิจัยจะจัดกระทำใด ๆ ได้สะดวก การวิจัยครั้งนี้จึงไม่ครอบคลุมถึงตัวแปรเหล่านี้

3. การทดลองรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะ

- (1) นักศึกษาชั้นสอนของวิทยาลัยครูสุรินทร์ วิชาเอกการประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 หลักสูตร 4 ปี ที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพชั้นฝึกสอนเต็มรูป ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2532 นี้

- (2) นักศึกษาของวิทยาลัยครูสุรินทร์ วิชาเอกการประถมศึกษา ชั้นปีที่ 3 หลักสูตร 4 ปี ซึ่งจะต้องออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ชั้นทดลองสอน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2532 นี้

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การจัดลำดับขั้นการเปิดสอนในรายวิชาต่าง ๆ ที่แตกต่างกันระหว่างวิทยาลัยครูที่เป็นกลุ่มทดลองกับวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มควบคุม ไม่มีอิทธิพลต่อการทดลองในครั้งนี้แต่อย่างใด

2. การใช้เครื่องมือวัดเจตคติต่อวิชาชีวเคมี ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันบ้างเล็กน้อย ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ให้ถือว่าไม่มีผลต่อค่าของการวัดที่ได้รับ

3. ตัวแปรแทรกซ้อนอื่น ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ที่อยู่นอกเหนือความสามารถ การควบคุมของผู้วิจัย ที่จัดกระทำได้ให้ถือว่าตัวแปรเหล่านี้ไม่มีผลต่อการทำให้เจตคติต่อวิชาชีวเคมี ของนักศึกษาเปลี่ยนไป หรือถ้าจะมีการส่งผลอยู่บ้างในแง่ของทฤษฎี ก็ให้ถือว่าทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ต่างก็ได้รับผลนั้นเท่าเทียมกัน เช่นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจากผู้สอนในรายวิชาอื่น ๆ ในภาคเรียนที่ 2/2532 นี้

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. เนื่องจากวิธีการรับสมัครนักศึกษาคู เข้าเรียนในแต่ละปีการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้จำนวนนักศึกษาที่มีปรากฏในแต่ละสถานศึกษาไม่คงที่แน่นอน จึงทำให้ไม่สามารถเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มที่สมบูรณ์แบบได้ แต่กลับมีลักษณะต้องเลือกเฉพาะแห่งหรือเจาะจงเลือกมากกว่า

2. เนื่องจากหลักการลดปริมาณจำนวนนักศึกษาคู ของกรมการฝึกหัดครู ทำให้นักศึกษาในแต่ละวิชาเอก แต่ละชั้นมีจำนวนไม่มากนักจึงไม่เอื้อต่อการที่จะเลือกกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมให้อยู่ในวิทยาลัยครูเดียวกันได้ การวิจัยครั้งนี้จึงมีนักศึกษาจากวิทยาลัยครูสุรินทร์เป็นกลุ่มทดลอง และนักศึกษาจากวิทยาลัยครูบุรีรัมย์เป็นกลุ่มควบคุม

3. เนื่องจากสภาพของการบริหารงานภายในวิทยาลัยครู ที่ได้คัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง เท่าที่ผ่านมามีปัญหามาก โดยเฉพาะการบริหารงานด้านการศึกษา ศาสตร์นักศึกษาฝึกสอน ทำให้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในบางกรณีได้ เช่น ขาดอาจารย์นิเทศก์ที่จะทำหน้าที่ที่ดูแลนักศึกษาฝึกสอนอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง บางกรณีผู้วิจัยต้องปรับเปลี่ยนโปรแกรมการฝึกอบรมอย่างกระทันหัน เพื่อให้สอดคล้องกับเวลาที่มีอยู่ ทำให้นักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างบางคนไม่สามารถเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ได้อย่างตลอดหรือต่อเนื่อง เป็นต้น

4. ด้วยประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ คือ การจัดงานช้างแฟร์ ซึ่งทางจังหวัดได้จัดเป็นประจำทุกปี ในช่วงเดือนพฤศจิกายน ในการนี้ทำให้โรงเรียนฝึกสอนบางแห่งต้องปิดโรงเรียนถึง 10 วัน เพื่อเข้าร่วมงานดังกล่าว ทำให้นักศึกษาฝึกสอนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง และได้ฝึกสอนอยู่ในโรงเรียนเหล่านี้ ต้องหยุดโครงการทดลองลงชั่วคราวด้วย ทำให้การทดลองต่าง ๆ ไม่ต่อเนื่อง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง การกำหนดวิธีการจัดประสบการณ์วิชาชีพว่า จะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญอย่างไรบ้าง มีขั้นตอนของการจัดอย่างไร และในแต่ละขั้นตอน นักศึกษาคูและผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องทำกิจกรรมหรือมีบทบาทเช่นไร จึงจะส่งผลกระทบต่อให้นักศึกษาได้มีเจตคติทางบวกต่อวิชาชีพมากขึ้น ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะได้กำหนดเนื้อหา กิจกรรม สื่อ ตลอดจนวิธีการประเมินผลไว้ด้วย

เจตคติต่อวิชาชีพครู หมายถึง ผลรวมของการประเมินความเชื่อของนักศึกษาคูที่มีต่อวิชาชีพครู ซึ่งทราบโดยการใช้แบบวัดเจตคติต่อวิชาชีพครูที่มีคุณภาพสูงทั้งในด้านความตรงตามทฤษฎี (Construct Validity) และความเที่ยง (Reliability) โดยอาศัยนิยามเจตคติของฟิชเบิน (Fishbein) เป็นพื้นฐานของการสร้าง

อาจารย์ผู้สอน หมายถึง อาจารย์ที่สังกัดภาควิชาต่าง ๆ ในคณะศึกษาศาสตร์หรือคณะอื่นใดก็ตามในวิทยาลัยครูที่เป็นผู้รับผิดชอบในการสอนรายวิชาบังคับในกลุ่มวิชาชีพครู และกลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สำหรับนักศึกษาโปรแกรมการประถมศึกษาในหลักสูตร 4 ปี

อาจารย์นิเทศก์ หมายถึง อาจารย์ของวิทยาลัยครูที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาคู ตลอดจนโครงการการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งได้ทำการนิเทศนักศึกษาที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โปรแกรมการประถมศึกษาในหลักสูตร 4 ปี

นักศึกษาคู หมายถึง นักศึกษาคูตามหลักสูตร ระดับปริญญา 4 ปีของวิทยาลัยครู โปรแกรม การประถมศึกษา ชั้นปีที่ 3 และ 4 ในภาคเรียนที่ 2/2532

บทบาทของนักศึกษาคู หมายถึง ภาระหน้าที่ที่กำหนดให้นักศึกษารับผิดชอบในช่วงเวลาต่าง ๆ ของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ณ สถานฝึกปฏิบัติ ซึ่งจำแนกภารกิจหรืองานเหล่านั้นเป็นกลุ่ม ๆ และกำหนดชื่อของบทบาทตามกลุ่มภาระหน้าที่เหล่านั้น เช่น ผู้ช่วยครู ครู เป็นต้น ภารกิจหรืองานในหน้าที่เหล่านั้น จะเป็นงานที่ส่งเสริมเจตคติทางบวกต่อวิชาชีพครู

อาจารย์พี่เลี้ยง หมายถึง อาจารย์ประจำชั้นและหรืออาจารย์ประจำวิชาในโรงเรียน ประถมศึกษาที่นักศึกษาไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพอยู่ และทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงนักศึกษาคูฝึกสอน ตลอดจนทำหน้าที่ เป็นแบบอย่างที่ดีของการเป็นครูในด้านต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้

ระบบการนิเทศโดยกลุ่มเพื่อน หมายถึง นักศึกษาที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน และได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสังเกตการสอนและการให้ข้อมูลย้อนกลับมาแล้ว และนำวิธีการนี้มาใช้ขณะที่ปฏิบัติการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียน ระบบการนิเทศโดยกลุ่มเพื่อนมีลักษณะที่สำคัญ คือ

1. การที่นักศึกษาคนหนึ่งจะเข้าสังเกตการสอนเพื่อนนักศึกษาอีกคนหนึ่ง แล้วเสนอผลการสังเกตจากแบบสังเกตการสอน ให้เพื่อนผู้สอนได้รับรู้ถึงพฤติกรรมการสอนของตนเอง หลังจากเสร็จสิ้นการสอนแล้ว
2. นักศึกษาทั้งสองคนจะมีโอกาสได้ปรึกษาหารือร่วมกัน ทั้งก่อนและหลังจากที่มีการสังเกตการสอนแล้ว
3. นักศึกษาทุกคนที่ฝึกสอนอยู่ที่โรงเรียนเดียวกัน จะมีโอกาสได้เข้าสังเกตการสอนเพื่อนคนอื่น สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และจะมีการประชุมร่วมกันทั้งหมด ในวันสุดท้ายสัปดาห์ เพื่อสรุปผลการสังเกตการสอนของทุก ๆ คน

การนิเทศการสอนตามปกติ หมายถึง การที่อาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงให้การนิเทศ การสอนแก่นักศึกษาที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยกระทำกิจกรรมต่อไปนี้ตามสถานการณ์ที่เป็นจริงในวิทยาลัยครูสุรินทร์และวิทยาลัยครูบุรีรัมย์ ได้แก่การที่อาจารย์นิเทศก์สังเกตการสอนนักศึกษาฝึกสอน และให้คำแนะนำต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอนและการปฏิบัติตนของนักศึกษาฝึกสอนเป็นรายบุคคล คนละ 3 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง ตลอดระยะเวลาการฝึกสอน 12 สัปดาห์ ส่วนอาจารย์ พี่เลี้ยงทำการสังเกตการสอน ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสอน การปฏิบัติตนและการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะครู แก่นักศึกษาฝึกสอนเป็น บางครั้ง โดยไม่มีการระบุเวลาที่แน่นอนตลอดระยะเวลาของการฝึกสอน แล้วรายงานผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอนเป็นรายบุคคล ให้แก่ฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพของวิทยาลัยครู เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาของการฝึกสอน หัวหน้านักศึกษาฝึกสอนและเลขานุการ หมายถึง นักศึกษาฝึกสอนที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มเพื่อนที่ฝึกสอนในโรงเรียนเดียวกัน ให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบของการจัดประสบการณ์วิชาชีพ ที่จะส่งเสริมเจตคติทางบวกต่อวิชาชีพครู แก่นักศึกษาในวิทยาลัยครู
2. ผลการวิจัยจะนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบ และวิธีการในการนิเทศนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ของฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพในวิทยาลัยครู

3. ได้แนวทางการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพครูอีกแนวทางหนึ่ง
4. ได้แนวทางการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานของอาจารย์ที่เลี้ยง ในการเป็นต้นแบบ
อย่างที่ดีแก่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
5. ได้รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนานักศึกษาครูในด้านต่าง ๆ เช่น สมรรถภาพ
การสอน เจตคติต่อวิชาชีพ
6. สถาบันฝึกหัดครูอื่น ๆ อาจนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุงใช้ในหน่วยงานของ
ตนเอง
7. วิทยาลัยครูต่าง ๆ อาจจะนำผลการวิจัยที่ได้ไปทดลองใช้กับนักศึกษาโปรแกรม
อื่น ๆ ตลอดจนครูประจำการต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย